

YOSHLARNI MAQOM SAN'ATIGA QIZIQTIRISH VA ULARNI QO'LLAB-QUVVATLASH

Narzullayeva Durdona Panji qizi

Professional ta'lim fakuleti

An'anaviy xonandalik yo'nalishi 2-kurs talabasi

Yunus Rajabiy nomidagi O'zbek Milliy musiqa san'ati instituti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15225707>

Annotatsiya. *Yoshlarni maqom san'atiga qiziqtirish va qo'llab-quvvatlash O'zbekistonning madaniy merosini saqlash va rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Maqom musiqasi o'ziga xos, chuqur tarixiy va madaniy ahamiyatga ega bo'lib, xalqning ma'naviy qadriyatlarini aks ettiradi. Biroq, zamonaviy musiqaning keng tarqalishi va global madaniyatning ta'siri sababli, yoshlar orasida maqom san'ati bilan qiziqishning kamayishi kuzatilmoqda. Ushbu maqola, yoshlarni maqom san'ati bilan tanishtirish va ularni bu san'atga qiziqtirish uchun amalga oshirilishi mumkin bo'lgan amaliy chora-tadbirlar, ta'lim tizimi, zamonaviy texnologiyalar va media vositalari orqali targ'ibot, shuningdek, musiqiy festival va tanlovlar orqali yoshlarni jalb qilish yo'llarini ko'rib chiqadi. Maqom san'ati yoshlar uchun faqat musiqa emas, balki milliy madaniyatni anglash va qadrlash imkoniyatini taqdim etadi. Yoshlarni maqom san'atiga qiziqtirish, ularning ijodiy salohiyatini rivojlantirish va milliy merosga hurmatni shakllantirishga xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *Maqom san'ati, an'anaviy musiqa, madaniy meros, maqom festivali, musiqa tanlovi, zamonaviy texnologiyalar, musiqiy festival, madaniy tarbiya, innovatsion yondashuv.*

ЗАИНТЕРЕСОВАТЬ И ПОДДЕРЖАТЬ МОЛОДЕЖЬ В ИСКУССТВЕ МАКОМА

Аннотация. *Привлечение молодежи к искусству макама и поддержка его развития имеют важное значение для сохранения и развития культурного наследия Узбекистана. Музыка макама обладает уникальной, глубокой исторической и культурной значимостью, отражая духовные ценности народа. Однако, в связи с широким распространением современной музыки и влиянием глобальной культуры, наблюдается снижение интереса молодежи к искусству макама. В данной статье рассматриваются практические меры по ознакомлению молодежи с искусством макама, его популяризации через систему образования, современные технологии и медиа-ресурсы, а также привлечение молодежи через музыкальные фестивали и конкурсы. Искусство макама для молодежи — это не только музыка, но и возможность понять и ценить национальную культуру. Привлечение молодежи к искусству макама способствует развитию их творческого потенциала и формированию уважения к национальному наследию.*

Ключевые слова: Искусство макама, традиционная музыка, культурное наследие, фестиваль макама, музыкальный конкурс, современные технологии, музыкальный фестиваль, культурное воспитание, инновационный подход.

TO INTEREST AND SUPPORT YOUNG PEOPLE IN THE ART OF MAQOM

Abstract. Engaging young people in maqom art and supporting its development is of great importance for the preservation and development of Uzbekistan's cultural heritage. Maqom music is unique, with deep historical and cultural significance, reflecting the spiritual values of the people. However, due to the widespread popularity of modern music and the influence of global culture, there is a decline in interest among young people in maqom art. This article explores practical measures to introduce young people to maqom art, promote it through the education system, modern technologies, and media, as well as attracting youth through musical festivals and competitions. Maqom art for young people is not only music but also an opportunity to understand and appreciate national culture. Engaging youth in maqom art contributes to the development of their creative potential and the formation of respect for national heritage.

Keywords: Maqom art, traditional music, cultural heritage, maqom festival, music competition, modern technologies, music festival, cultural education, innovative approach.

O'zbekistonda an'anaviy musiqa va maqom san'atining o'ziga xos o'rne bor. Ushbu musiqiy janrlar milliy madaniyatimizning ajralmas qismidir. Biroq, so'nggi yillarda yoshlarning maqom va an'anaviy musiqaga bo'lgan qiziqishida pasayish kuzatilmoqda. Zamonaviy musiqaning keng tarqalishi, global ta'sirlar, ijtimoiy tarmoqlarning roli kabi omillar yoshlarni an'anaviy musiqadan uzoqlashtirmoqda. Biroq, bu vaziyatni o'zgartirish uchun bir qator amaliy ishlar va yechimlarni ishlab chiqish mumkin. Ushbu xulosada, O'zbekiston yoshlarini maqom va an'anaviy musiqaga qiziqtirish uchun amalga oshirilishi mumkin bo'lgan konkret chora-tadbirlar va yechimlar tahlil qilinadi. Yoshlarni an'anaviy musiqaga bo'lgan qiziqishini oshirishning birinchi bosqichi, ta'lim tizimida maqom va an'anaviy musiqaning o'rne va ahamiyatini kuchaytirishdir. O'zbekistonda musiqa ta'limi tizimi o'quvchilarga musiqa san'ati haqida umumiy bilimlar beradi, biroq maqom va an'anaviy musiqaning chuqur o'rganilishi, alohida diqqat va e'tiborga sazovor san'atlardir. Bu yo'nalishdagi bilimlar yoshlarni milliy musiqaga jalb qilish uchun kuchli asosi bo'lishi mumkin. Yoshlarni maqom va an'anaviy musiqaga qiziqtirishning birinchi qadamlaridan biri, o'quv dasturlariga maqom va an'anaviy musiqa janrlarini kiritishdir.

Bu o'quvchilarga o'z xalqining musiqa merosi haqida bilim berish va shu bilan birga, ularni musiqaning muhim ijtimoiy va ma'naviy rolini tushunishga undaydi.

Maqom va an'anaviy musiqani o'rganish uchun o'quvchilarga maxsus darslar tashkil etish, mahorat sinflari va ustozlar bilan uchrashuvlar o'tkazish, o'quvchilarni musiqiy an'analarga bog'lash mumkin.

O'zbekistonning ko'plab san'at maktablari va musiqa akademiyalarida an'anaviy musiqani o'rganishga katta e'tibor beriladi. Biroq, bunday o'quv dasturlari ko'pincha yuqori sinf o'quvchilari uchun mavjud, bu esa yoshlarning an'anaviy musiqaga qiziqishini boshlang'ich bosqichdan oshirib yuboradi. Shu bois, maqom va an'anaviy musiqaning joriy o'quv dasturlariga kiritilishi, yoshlar orasida bu san'atlarga bo'lgan qiziqishni oshirishda samarali bo'ladi.

Zamonaviy texnologiyalar va ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning musiqaga bo'lgan qiziqishini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Bugungi kunda ijtimoiy tarmoqlarning o'рни juda katta bo'lib, ular orqali yangi musiqalar va madaniy tendentsiyalar tez tarqaladi. O'zbek an'anaviy musiqasini zamonaviy texnologiyalar yordamida yoshlar orasida ommalashtirish, uni kengroq auditoriyaga yetkazish imkonini beradi. Birinchidan, ijtimoiy tarmoqlarda maqom va an'anaviy musiqaga bag'ishlangan sahifalar yaratish mumkin. Ushbu sahifalar orqali an'anaviy musiqaning turli janrlarini keng auditoriyaga taqdim etish, yoshlarni bu yo'nalishlarga jalb qilishda muhim omil bo'lishi mumkin. Bunday platformalar orqali yoshlar maqom musiqasining afzalliklarini, uning tarixini va o'ziga xos xususiyatlarini o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shuningdek, videolar va musiqiy kontentlarni YouTube va TikTok kabi platformalarda ulashish orqali maqom va an'anaviy musiqani zamonaviy stil va vizual tasvirlar bilan taqdim etish yoshlarni ko'proq qiziqtiradi.

Ikkinchidan, an'anaviy musiqaning zamonaviy yoshlar orasida ommalashishiga imkon yaratish uchun musiqiy festival va tanlovlar tashkil etish zarur. O'zbekistonning turli hududlarida an'anaviy musiqaga bag'ishlangan musiqa festival va tanlovlari o'tkazish, yoshlarni o'zlarini ifodalashga va o'z madaniyatini namoyish etishga undaydi. Bunday tadbirlar orqali yoshlar, nafaqat an'anaviy musiqani o'rganadi, balki uning zamonaviy kontekstda qanday rivojlanish mumkinligini ham ko'rishadi. Misol uchun, "Maqom musiqasi festivali" yoki "An'anaviy musiqa musobaqalari" kabi tadbirlar yoshlarning qiziqishini orttirish uchun samarali bo'ladi.

Yoshlarni an'anaviy musiqaga qiziqtirishda muhim omillardan biri, milliy an'analarga hurmatni shakllantirishdir. O'zbekistonning boy madaniy merosi, ayniqsa, maqom musiqasi kabi qadimiy san'at turlari, yoshlarni milliy qadriyatlar va madaniyatga hurmat bilan qarashga undaydi.

Bu hurmatni shakllantirish uchun, yoshlarni an'anaviy musiqaning ahamiyatini tushuntiradigan keng jamoatchilik faoliyatlari tashkil etish zarur. Birinchidan, madaniy merosni himoya qilish uchun yoshlar o'rtasida o'rganish va o'qitish jarayonlari mustahkamlanishi kerak.

An'anaviy musiqaning ahamiyatini yoshlar o'rtasida targ'ib qilish uchun tarixiy va madaniy ahamiyatga ega musiqiy asarlarni kashf qilish va ularni o'rganish kerak. Masalan, an'anaviy musiqaning tarixiy davrlarini o'rganish, ularga asoslangan tadbirlar tashkil qilish, yoshlar uchun ko'rsatuvlar yoki seminarlar o'tkazish bu musiqaning ahamiyatini tushunishga yordam beradi. Ikkinchidan, madaniy merosni yoshlar o'rtasida hurmat qilishni rivojlantirish uchun, an'anaviy musiqaning ijro etilishiga yondoshuvlarni yangilash lozim. An'anaviy musiqaning yangicha yondashuvlar yordamida yangi yosh avlodga yetkazilishiga imkon yaratish kerak. Bu, an'anaviy musiqaning yangi interpretatsiyalari, kompozitsiyalari va ijro etish usullarini rivojlantirishni anglatadi. Masalan, maqom musiqasini zamonaviy elektron musiqalar bilan birlashtirib, yangi musiqiy uslub yaratish, yoshlarni ushbu san'at turiga qiziqtirishning samarali yo'llaridan biri bo'lishi mumkin.

An'anaviy musiqaning yoshlar o'rtasida yanada ommalashishiga erishish uchun, mahalliy va xalqaro hamkorliklar o'rnatish muhimdir. Mahalliy musiqiy maktablar, san'at akademiyalari, musiqa akademiyalarini xalqaro miqyosda tanitish va ular bilan hamkorlik qilish O'zbekistonning an'anaviy musiqasini dunyo miqyosida tanitishda katta ahamiyatga ega.

Xalqaro musiqiy festivallarda O'zbekistonning an'anaviy musiqasini tanitish, yoshlarni yangi tajribalar va g'oyalar bilan tanishtirishga imkon beradi. Shuningdek, milliy va xalqaro tanlovlar, musiqiy tadbirlar, seminarlar orqali yoshlar turli madaniyatlar bilan tanishib, o'z musiqiy meroslarini global maydonda namoyish etish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

O'zbekistonda yoshlarni maqom va an'anaviy musiqaga qiziqtirish uchun amalga oshirilishi mumkin bo'lgan chora-tadbirlar bir nechta jihatlarni o'z ichiga oladi. Ta'lim tizimida maqom va an'anaviy musiqaning o'rni, zamonaviy texnologiyalar yordamida musiqaning ommalashishi, madaniy merosga hurmat va xalqaro hamkorlik bu sohadagi eng samarali yechimlar hisoblanadi. Yoshlarni an'anaviy musiqaga jalb qilish, ularni milliy merosni tushunishga, hurmat qilishga va dunyo miqyosida tanitishga imkon yaratadi. Bu jarayon davomida, an'anaviy musiqaning yanada rivojlanishiga va yoshlar orasida keng tarqalishiga erishish mumkin.

O'zbekistondagi bolalar musiqa va san'at maktablari haqida gapirganda, mamlakatning madaniyat va san'at sohasidagi kelajak avlodini tarbiyalash uchun asosiy institutlardan biri sifatida e'tiborga olinishi kerak. Ushbu maktablar nafaqat yoshlarni musiqaga, san'ata va madaniyatga yo'naltirish, balki ular orasida ijodiy salohiyatni rivojlantirish, madaniy merosni saqlash va uni kelajak avlodlarga yetkazish maqsadida faoliyat yuritmoqda. 2015-yil 20-noyabrdagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-2435-son qaroriga muvofiq, 2016-2020-yillarga mo'ljallangan Davlat dasturi doirasida bolalar musiqa va san'at maktablari faoliyatini yanada takomillashtirishga qaratilgan qadamlar tashlandi. Bu qaror mamlakatda san'at

va madaniyat sohasining rivojlanishiga alohida e'tibor qaratilganligini ko'rsatadi. Bolalar musiqa va san'at maktablari O'zbekistonda 1940-yillardan boshlab faoliyat yuritayotgan ijtimoiy va madaniy ta'lim muassasalaridir. Hozirgi kunda, ushbu maktablar mamlakatning har bir hududida mavjud bo'lib, 2016-yil holatiga ko'ra, 2500 dan ortiq maktablar mavjud. Ularning asosiy maqsadi — bolalarni musiqiy va san'at mahoratga o'rgatish, shu bilan birga, milliy san'atni, ayniqsa, maqom va xalq musiqasini o'rgatish, yoshlarni madaniy rivojlantirish va ijtimoiy javobgarlikni shakllantirishdir. O'zbekistonning har bir hududida mavjud bo'lgan bolalar musiqa va san'at maktablari o'z faoliyatini an'anaviy musiqa janrlari, xususan, maqom va xalq musiqasi asosida olib boradi. Ushbu maktablar yoshlarning san'atga bo'lgan qiziqishini uyg'otish, ularning ijodiy salohiyatini rivojlantirish va san'atga bo'lgan hurmatini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. 2015-yil 20-noyabrda PQ-2435-son qarori asosida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlangan Davlat dasturi, bolalar musiqa va san'at maktablari faoliyatini yanada takomillashtirishga qaratilgan.

Ushbu qaror asosida, maktablar o'quv jarayonlarini modernizatsiya qilish, yangi o'quv rejalarini ishlab chiqish, maktablarni musiqa asboblari, maxsus mebellar, asbob-uskunalar bilan jihozlash va ta'limda ilg'or xorijiy tajribani joriy etish maqsadlari qo'yilgan. Bundan tashqari, 2016-2020-yillarda bolalar musiqa va san'at maktablarida o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan ko'plab yangi yo'nalishlar va dasturlarni joriy etish ko'zda tutilgan. Xususan, o'quv rejasining takomillashtirilishi, yangi metodikalar va xalqaro tajribalar asosida o'quv dasturlarining boyitilishi rejalashtirilgan. 2016-yilgi qarorga muvofiq, bolalar musiqa va san'at maktablarini yuqori sifatli ta'lim va modernizatsiya qilish uchun bir qator infratuzilma islohotlari amalga oshirilishi rejalashtirilgan. Buning uchun, O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi va Moliya vazirligi birgalikda bolalar musiqa va san'at maktablarini jihozlash uchun zarur normativlarni ishlab chiqdi. Shu jumladan, musiqa asboblari, maxsus mebellar, asbob-uskunalar va boshqa anjomlar bilan maktablarni jihozlash normativlari tasdiqlangan. Bu o'zgarishlar bolalar uchun ta'lim olish sharoitlarini yaxshilash, ularning o'qish uchun zarur bo'lgan materiallar bilan ta'minlanishini oshirishga yordam beradi. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalarni qo'llash orqali o'quvchilarning musiqa va san'atga bo'lgan qiziqishini oshirish hamda global madaniyat bilan bog'lanish imkoniyatlari yaratish ko'zda tutilgan. Davlat dasturiga ko'ra, bolalar musiqa va san'at maktablarida ta'lim berishning ilg'or xorijiy tajribasini hisobga olgan holda, yangi o'quv rejalarini ishlab chiqish va joriy etish rejalashtirilgan. Ilg'or xorijiy tajriba, ayniqsa, musiqa ta'limida yangi metodikalar, texnologiyalar va o'qitish uslublarini joriy etishni o'z ichiga oladi. Shuningdek, maktablarda musiqa, tasviriy san'at, teatr, raqs va boshqa san'at yo'nalishlarida ta'lim berish bo'yicha yangi kurslar va dasturlar tashkil etish hamda o'quvchilarni san'at sohasidagi dunyo miqyosidagi yutuqlar bilan tanishtirishga alohida e'tibor

qaratish muhimdir. Musiqa va san'at maktablarining o'quv rejalarida maqom, xalq musiqasi va boshqa milliy san'at janrlarini o'rganish bo'yicha maxsus kurslar qo'shilishi kerak. Bu esa, nafaqat milliy madaniyatni saqlash, balki yosh avlodni san'ating muhimmiyatiga va uning rivojlanishiga jalb qilishga yordam beradi. O'zbekiston Respublikasida bolalar musiqa va san'at maktablarining iqtisodiy ahamiyati ham katta. Ushbu maktablar nafaqat bolalar uchun madaniy, balki iqtisodiy rivojlanishning ham muhim komponentidir. O'zbekistonning madaniy merosini saqlash va rivojlantirish orqali turizm, san'atkorlar va ijodkorlarning ish joylarini yaratish imkoniyatlari mavjud. Maqom, xalq musiqasi va boshqa an'anaviy san'at janrlari global madaniyatda ham o'z o'rniga ega bo'lishi mumkin. Shuningdek, bolalar musiqa va san'at maktablari o'quvchilari va ularning o'qituvchilari tomonidan yurtimizda tashkil etiladigan turli musiqiy va san'at festival, tanlovlar va ko'rgazmalarda qatnashish yosh avlodning san'atga bo'lgan qiziqishini oshirishga xizmat qiladi. Bu esa, o'z navbatida, yosh ijodkorlar uchun imkoniyatlar yaratib, ularni xalqaro maydonda tanitish imkoniyatini taqdim etadi. O'zbekistonning bolalar musiqa va san'at maktablari nafaqat san'at, balki milliy meros va madaniyatni saqlashda, yoshlarni tarbiyalashda muhim rol o'ynaydi. 2015-yildagi PQ-2435-son qaror va 2016-2020-yillarga mo'ljallangan Davlat dasturi asosida amalga oshirilgan islohotlar bolalar musiqa va san'at maktablarining faoliyatini takomillashtirishga, ularning infratuzilmasini yangilashga va yoshlarni san'atga bo'lgan qiziqishini oshirishga yordam beradi. Bu o'zgarishlar nafaqat madaniyatni rivojlantirish, balki yoshlarning ijodiy salohiyatini namoyon qilish va milliy merosni kelajak avlodlarga yetkazish uchun muhim ahamiyatga ega.

Shavkat Mirziyoyev Qashqadaryo viloyatiga tashrifi davomida Shahrisabz shahrida bo'ldi. Prezident matbuot xizmati xabariga ko'ra, Shavkat Mirziyoyev Shahrisabz shahridagi Oqsaroy majmuasi oldida har ikki yilda bir marta o'tkaziladigan Xalqaro maqom san'ati anjumani uchun sahna va maydon, Maqom markazi va muzeyini barpo etish loyihalari bilan tanishdi. Shavkat Mirziyoyev maqom festivalini sayil tarzida, madaniyat bayrami sifatida o'tkazish zarurligini ta'kidladi. Davlat rahbari mamlakat maqom san'ati ustalari bilan uchrashdi. Ular bilan maqom san'ati istiqbollari, xalqaro maqom san'ati anjumanini yuksak saviyada o'tkazish borasida suhbatlashdi. "Mashhur san'atkorimiz Yunus Rajabiydan keyin, afsuski, hech kim maqom san'atini rivojlantirish bilan jiddiy shug'ullanmadi. Maqom san'ati ustalari juda kam qolgan. Ularni qo'llab-quvvatlashimiz kerak", degan davlat rahbari. Prezident 2017 yil avgust oyida Toshkentdagi Qatag'on qurbonlari xotirasi muzeyiga tashrifi chog'ida qator masalalar qatorida Shahrisabz shahrida maqom kechalarini tashkil qilish bo'yicha ko'rsatmalar bergan edi. Ayni vaqtda milliy o'zlikni anglash, madaniyatni har tomonlama rivojlantirish, xalqimiz, avvalo, yosh avlodni yuksak insoniy tuyg'ular ruhida tarbiyalash, uning estetik didi va tafakkurini yuksaltirishda maqom san'atining keng imkoniyatlaridan foydalanish bo'yicha tizimli ishlar olib

borilmoqda. Bu borada davlat rahbarining 2017 yil 17 noyabrda "O'zbek milliy maqom san'atini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'risida"gi qarori qabul qilinib, ijrosiga kirishildi. Mazkur qarorga ko'ra, 2018 yildan boshlab Shahrisabz shahrida har ikki yilda bir marta Xalqaro maqom san'ati anjumanini o'tkazish rejalashtirilgan.

Maqomni rivojlantirish O'zbekistonga nafaqat madaniy va ma'naviy boylikni saqlash imkoniyatini, balki turizm, iqtisodiy rivojlanish, ijtimoiy barqarorlik va xalqaro aloqalarni mustahkamlash kabi ko'plab foydalar keltiradi. Maqom san'ati orqali mamlakat o'zining tarixiy va madaniy merosini yanada kengroq tanitish, yoshlarni ijodiy faoliyatga jalb qilish va ijtimoiy barqarorlikni kuchaytirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu bilan birga, maqom san'ati va an'anaviy musiqani rivojlantirish iqtisodiy o'sishga, yangi ish o'rinlarining yaratilishiga va mamlakatning madaniy diplomatiya sohasidagi o'rnini mustahkamlashga xizmat qiladi. O'zbekistonning maqom san'atini rivojlantirish orqali nafaqat milliy madaniyatni saqlab qolish, balki global madaniyatga qo'shgan hissasini kuchaytirish imkoniyati yaratilib, mamlakatning xalqaro sahnada o'z o'rnini mustahkamlashga xizmat qiladi.

REFERENCES

1. Milliy maqom san'ati rivojlanadi - <https://kun.uz/news/2018/01/28/millij-makom-sanati-rivozlanadi>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 30.08.2023 yildagi PQ-289-son - <https://lex.uz/uz/docs/-6594086>
3. Xalq musiqa ijodiyoti https://namdu.uz/media/Books/pdf/2024/06/13/NamDU-ARM-6173-Xalq_nmusiqa_ijodi_.pdf
4. Yoshlar tarbiyasida musiqaning ahamiyati - <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/download/28063/28890>
5. "Mumtoz musiqani yoshlar tarbiyasidagi o'rne" - https://www.academia.edu/115301207/Mumtoz_musiqani_yoshlar_tarbiyasidagi_o_rni